

مهر پدای بزرگ

از میان دانشمندانی که در اواخر قرن سیزدهم و اوایل قرن چهاردهم هـ. ق می‌زیسته‌اند، نام میرزای بزرگ شیرازی می‌درخشد، آیت‌اله سید میرزا محمدحسن حسینی شیرازی، معروف به «میرزای شیرازی»، یکی از بزرگ‌ترین جنبش‌های مذهبی علیه ظلم و استعمار حاکم بر کشور اسلامی ایران را پایه گذاشت. شاید بتوان گفت که شاه بیت قصیده‌ی زندگی پر بار میرزا، تحریم تنباکو است. اما شخصیت آسمانی این مرد بزرگ در زندگی پاک او پیداست و تحریم تنباکو تنها جلوه‌ای از برکت وجودی اوست.

ولادت:

روز پانزدهم جمادی‌الاولی سال ۱۲۳۰ هـ. ق، در دو ساعت پس از طلوع آفتاب، خورشید دیگری در افق شیراز درخشید و «محمدحسن» نام گرفت. محمدحسن، در همان کودکی، سایه‌ی پر مهر پدر بزرگوارش میرزا محمود را که از دانشمندان دینی بود از دست داد و تحت تربیت دایی خود، سید حسین موسوی، مشهور به «مجدالاشراف» که او نیز از دانشمندان دینی بود، قرار گرفت.^۱

هوش سرشار میرزای شیرازی از همان آغاز زندگی، دایی ارجمندش را بر آن داشت تا در تربیتش، کوشش بیش‌تری کند. میرزا محمدحسن در چهار سالگی پای به مکتب نهاد و پس از پایان رساندن درس‌های آغازین،

در شش سالگی وارد حوزه‌ی علمیه شد. حافظه‌ی قوی این کودک استادان او را به شگفتی را داشته بود. وی در دوران نوجوانی کتاب مهم و فقهی را در حوزه‌ی علمیه‌ی شیراز تدریس می‌کرد. سرانجام میرزای شیرازی، به سفارش استادش، شیخ محمد تقی، در سن ۱۸ سالگی برای ادامه‌ی تحصیل، به سوی اصفهان بار سفر بست و در مدرسه صدر، حجره‌ای گرفت و از محضر استادانی چون شیخ محمدتقی اصفهانی صاحب حاشیه بر معالم، سید حسن مدرس و حاج محمد ابراهیم کلباسی، بهره برد و از خرمن علم و دانش آن بزرگواران، خوشه‌ها چید.^۲

شاگردان میرزا:

دست‌های پر برکت و مهربان این استاد بزرگ، شیوه‌ی تدریس، تربیت و رفتار نیک میرزای بزرگ با شاگردانش، چه روح‌های بلندی را تربیت کرد و چه قلعه‌های سر بر کشیده‌ای از دانش و عمل را به وجود آورده است! از جمله شاگردان برجسته‌ی میرزای شیرازی، می‌توان از: آیت‌اله میرزا محمد تقی شیرازی، معروف به میرزای کوچک یا میرزای دوم، آیت‌اله حاج شیخ عبدالکریم حائری یزدی (مؤسس حوزه علمیه قم)، آیت‌اله میرزا حسینی نائینی، آیت‌اله سید محمد کاظم یزدی و آیت‌اله شیخ فضل‌الله نوری نام برد.^۳

مرجعیت دینی:

چون شیخ مرتضیٰ انصاری به دیار باقی شتافت (۱۲۸۱ هـ. ق)، مردم، جهت تعیین تکلیف مسأله تقلید، پیوسته به شاگردان شیخ مراجعه می‌کردند. شاگردان شیخ، همگی بر مقدم بودن میرزای شیرازی تأکید کردند. زمانی که میرزای بزرگ، این مسئولیت خطیر را پذیرفت، در حالی که می‌گریست، قسم یاد کرد: «هیچ گاه فکر نمی‌کردم که روزی مرجع دینی مردم بوده و به این امر عظیم دچار شوم و بار سنگین مرجعیت را به دوش کشم.»^۴ میرزای شیرازی در برخورد با هر کس، آن چنان که شایسته او بود، حقش را ادا می‌کرد. میرزا حتی بر مستحق ناسزا هم یک کلمه زشت نمی‌گفت. خطاکاران را جز به احسان، پاداش نمی‌داد. بلکه به نیکوترین زبان و همراه با تبسم به گفتگو می‌نشست و این همان خلق عظیمی^۴ است که از پیامبر عظیم الشان اسلام به ارث برده بود.^۵

شیوهی تدریس:

وقتی میرزای بزرگ، در فهم حدیث سخن می‌گفت، او را می‌دید که بر معتدل‌ترین راه گام می‌زند و هنگامی که در پیچیدگی‌های مسایل علمی به سخن می‌نشست، چه موشکافانه عمل می‌نمود. میرزا برای تدریس هر درسی، از پیش نظرها و افکارش را پیرامون آن می‌نوشت، چنانکه خودش فرمود: «روش من در مطالعه این است که قلم بر می‌دارم و آن چه در ذهن دارم،

می‌نویسم و سپس پیرامون آن به تفکر می‌پردازم.»^۶

الگوی اخلاق در خانواده:

میرزای شیرازی در خانواده، پدری مهربان بود که شخصیت فرزندان و دیگر اعضا را شناخته، هرگز فرزندانش، حتی بچه‌های کوچک را صدا نمی‌زد، مگر اینکه پیش از اسم یا پس از اسم آنها، کلمه «آقا» یا «خانم» را می‌افزود.^۷ میرزای بزرگ کوهی بود از ادب، احترام و فروتنی، مصداق فرموده مولای متقیان علی (ع) که فرمودند: «آن گاه که آگاهی زیاد گردد، ادب فزون شود.»^۸

تحریم تنباکو:

یکی از برجسته‌ترین خدمت‌ها به ملت و کشور ایران، تحریم استعمال تنباکو در اوج وطن‌فروشی‌ها جاهلانه ناصرالدین شاه و درباریانش بود. میرزای شیرازی با فتوایی کوتاه، اما قاطع و تردید ناپذیر مشیت محکمی بر دهان استعمارگران خارجی کوبید. و نوشت «بسم الله الرحمن الرحیم: [امروز] استعمال تنباکو و توتون بآی نحو کان، در حکم محاربه با امام زمان (عج) است.»^۹ امام خمینی از این اقدام میرزا را اینگونه تعبیر کردند: «همان نصف سطر میرزای شیرازی (ره) مملکت ما را از توی حلقوم خارجی‌ها بیرون کشید.»^{۱۰} میرزای شیرازی با شاگردانش هم

چون پدری دلسوز بود، حال هیچ یک از آنها بر او پنهان نبود. حق هر کدام را آن چنان که باید، ادا می‌کرد. با توجه به استعداد شاگردانش، آنها را تمرین می‌داد و آنها را مسایل عرفی جامعه هم تربیت می‌کرد و در راه به کمال رساندن، هر آن چه را لازم بود تعلیم می‌داد.^{۱۱}

خاموشی یک ستاره:

در شب چهارشنبه، بیست و چهارم شعبان ۱۳۱۲ هـ. ق، یکی دیگر از ستارگان آسمان فقاقت در خاموشی فرو رفت و تیرگی شب را دو چندان ساخت. آیت‌اله سید میرزا محمد حسن حسینی شیرازی، میرزای بزرگ، او که ۸۲ سال از عمر گرانبمایاش را به پرتو افکنی در میان مسلمانان و به ویژه شیعیان سپری کرده بود، آن شب بعد از ظهر نماز عشاء، دار فانی را وداع گفت.^{۱۲} آن بزرگمرد را پس از غسل و نماز، در جوار حرم نورانی امیرالمؤمنین علی (ع) در نجف اشرف به خاک سپردند.

۱- میرزای شیرازی، شیخ آقا بزرگ تهرانی، اداره کل تبلیغات و انتشارات چاپخانه، خرداد ۶۳، ص ۲۹. ۲- مجله حوزه، ش ۵۱ - ۱۳۷۱، ص ۳۵۸. ۳- میرزای شیرازی (احیاگر قدرت فتوا)، سید محمود مدنی، مرکز چاپ و نشر سازمان تبلیغات اسلامی، زمستان ۷۱، ص ۷۵. ۴- میرزای شیرازی، شیخ آقا بزرگ تهرانی، ص ۲۸. ۵- اشاره به «و انک لعلی خلق عظیم» ای ۶- میرزای شیرازی، شیخ آقا بزرگ تهرانی، ص ۴۸. ۷- میرزای شیرازی، شیخ آقا بزرگ تهرانی، ص ۵۲. ۸- میرزای شیرازی احیاگر قدرت فتوا، سید محمود مدنی، ص ۱۲۸. ۹- میزان الحکمه، ج ۱، ص ۷۱. ۱۰- غرر الحکم، ج ۱، ص ۸۱. ۱۱- مجله حوزه ش ۵۱ - ۵۰ ص ۳۰۸. ۱۲- عقیقی بخشایشی، یکصد سال مبارزه روحانیت مترقی، ج ۱، دفتر نشر نوید اسلام، چاپ آریین، ص ۸.